

Cauza C-420/20**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98
alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

9 septembrie 2020

Instanța de trimitere:

Sofiyski rayonen sad (Bulgaria)

Data deciziei de trimitere:

7 august 2020

Inculpați:

HN

Obiectul procedurii principale

Procedură penală împotriva unui resortisant al unei țări terțe, care însă nu poate fi prezent în persoană la propriul proces, întrucât autoritățile bulgare l-au returnat în țara sa de origine și i-au impus o „interdicție de intrare și de ședere în Republica Bulgaria”.

Obiectul și temeiul trimiterii preliminare

Interpretarea dreptului Uniunii; articolul 267 primul paragraf TFUE

Întrebările preliminare

1. Este admisibilă o limitare a dreptului persoanei acuzate, prevăzut la articolul 8 din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (JO 2006, L 65 din 11 martie 2016 p. 1-11), de a fi prezentă în persoană la propriul proces, prin dispoziții naționale potrivit cărora poate fi aplicată, împotriva unor străini acuzați în mod oficial, o interdicție administrativă de intrare și de ședere pe teritoriul țării în care se desfășoară procedura penală?

2. În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, ar fi îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) literele (a) și/sau (b) din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (JO 2006, L 65 din 11 martie 2016 p. 1-11) pentru desfășurarea procesului în absența persoanei în cauză, în cazul în care aceasta a fost informată în mod corect cu privire la procesul penal și la consecințele neprezentării și este reprezentată de un avocat mandatat, care a fost numit fie de către persoana acuzată, fie de către stat, însă prezentării sale în persoană i se opune o interdicție administrativă de intrare și de ședere pe teritoriul țării în care se desfășoară procedura penală?

3. Dreptul persoanei acuzate prevăzut la articolul 8 din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (JO 2006, L 65 din 11 martie 2016 p. 1-11) de a fi prezentă în persoană la propriul proces, poate fi transformat, în temeiul unor dispoziții naționale, într-o obligație procedurală a acestei persoane? Concret: Statele membre asigură astfel un nivel mai ridicat de protecție în sensul considerentului (48) sau, dimpotrivă, o asemenea abordare este incompatibilă cu considerentul (35) al directivei menționate, care prevede că dreptul persoanei acuzate nu este absolut și că se poate renunța la acesta?

4. O renunțare prealabilă a persoanei acuzate la dreptul prevăzut la articolul 8 din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (JO 2006, L 65 din 11 martie 2016 p. 1-11), de a fi prezentă în persoană la propriul proces, care a fost exprimată în mod neechivoc în cursul procedurii de urmărire penală, este admisibilă în cazul în care persoana acuzată a fost informată cu privire la consecințele neprezentării?

Dispoziții de drept al Uniunii și jurisprudența Uniunii invocate

Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (JO 2006, L 65 din 11 martie 2016 p. 1-11) – considerentele (35) și (48), articolul 8 alineatele (1) și (2)

Dispozițiile naționale invocate

Nakazatelen kodeks (Codul penal, Bulgaria, denumit în continuare „NK”)

Articolul 93 punctul 7:

„«infrațiune gravă» înseamnă o infracțiune pentru care legea prevede o pedeapsă cu închisoarea mai mare de cinci ani, pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa detențiunii pe viață fără posibilitatea înlocuirii [cu o pedeapsă cu închisoarea].”

Articolul 308 alineatele 1 și 2:

„(1) Fapta persoanei care contraface un înscris oficial sau care alterează un înscris oficial în scopul utilizării acestuia constituie fals în înscrisuri și se pedepsește cu închisoarea de până la trei ani.

(2) În cazul în care fapta prevăzută la alineatul 1 are ca obiect documente de identitate bulgare sau străine, pedeapsa este închisoarea de până la opt ani.”

Articolul 316:

„Pedeapsa prevăzută la articolele precedente din prezentul capitol se aplică și persoanei care utilizează în mod deliberat un înscris fals sau falsificat, dacă nu poate fi considerată răspunzătoare penal pentru realizarea propriu-zisă a înscrisului.”

Nakazatelno-protsesualen kodeks (Codul de procedură penală, denumit în continuare „NPK”)

Articolul 247b alineatul 1:

„La ordinul judecătorului raportor, se notifică inculpatului o copie a rechizitoriului. La notificarea rechizitoriului, persoana acuzată este informată despre stabilirea ședinței preliminare și despre întrebările menționate la articolul 248 alineatul 1, despre dreptul său de a se înfățișa cu un apărător și despre posibilitatea care îi este oferită de a solicita desemnarea unui apărător în cazurile prevăzute la articolul 94 alineatul 1, precum și cu privire la faptul că cauza penală poate fi judecată și soluționată în lipsă dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 269.”

Articolul 248 alineatul 1:

„În ședința preliminară se discută următoarele aspecte:

1. dacă cauza este de competența instanței;
2. dacă există motive pentru clasarea sau suspendarea procedurii penale;
3. dacă, în cursul procedurii de urmărire penală, a existat o încălcare substanțială a normelor de procedură care a condus la limitarea drepturilor procedurale ale persoanei acuzate, ale victimei sau ale moștenitorilor săi;

[...]”.

Articolul 269 alineatele 1 și 3:

(1) În cauzele în care inculpatul a fost trimis în judecată pentru o infracțiune gravă, prezența acestuia la ședință este obligatorie.

[...]

(3) În măsura în care acest lucru nu împiedică stabilirea adevărului obiectiv, cauza poate fi judecată în lipsa inculpatului dacă:

[...]

4. acesta locuiește în afara Republicii Bulgaria și:

a) domiciliul său nu este cunoscut;

b) acesta nu poate fi citat pentru alte motive;

c) a fost convocat în mod corespunzător și nu a indicat motive întemeiate pentru a nu se înfățișa.”

Zakon za chuzhdentsite v Republika Balgaria (Legea privind străinii în Republica Bulgaria, denumită în continuare „ZChRB”):

Articolul 10:

„(1) Eliberarea unei vize sau intrarea pe teritoriu a unui străin este refuzată atunci când:

[...]

7. acesta a încercat să intre sau să tranziteze utilizând documente false sau falsificate sau o viză ori un permis de ședere fals;

[...]

22. Există informații potrivit cărora obiectivul intrării sale este de a utiliza țara ca țară de tranzit pentru migrarea către un stat terț.

[...]

(2) În cazurile menționate la alineatul (1), viza poate fi eliberată sau intrarea pe teritoriul Republicii Bulgaria poate fi autorizată din motive umanitare, în interesul statului sau pentru îndeplinirea unor obligații internaționale.”

Articolul 41:

„Se impune dispunerea returnării atunci când:

[...]

5. se constată că străinul a trecut legal frontiera națională, dar a încercat să iasă de pe teritoriu printr-un loc de trecere neautorizat în acest scop sau având un pașaport sau un document de călătorie fals sau falsificat.”

Articolul 42h

„(1) O interdicție de intrare și de ședere pe teritoriul statelor membre ale Uniunii Europene se aplică atunci când:

1. sunt îndeplinite condițiile menționate la articolul 10 alineatul (1);

[...].”

(4) Interdicția de intrare poate fi dispusă odată cu măsura coercitivă prevăzută la articolul 40 alineatul (1) punctul 2 sau la articolul 41, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 10 alineatul (1).”

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii

- 1 HN este un resortisant albanez. Acesta nu cunoaște limba bulgară, astfel încât comunicarea cu acesta are loc în limba albaneză, prin intermediul unui interpret desemnat de autoritățile judiciare.
- 2 La 11 martie 2020, în urma constatărilor referitoare la un fals în înscrisuri săvârșit în aceeași zi, și anume o tentativă de a părăsi teritoriul bulgar la punctul de trecere a frontierei din aeroportul Sofia cu documente de identitate străine false, HN a fost reținut la ordinul organului de poliție pentru o durată de până la 24 de ore.
- 3 Ca urmare a infracțiunii constatate, la aceeași dată, 11 martie 2020, a fost inițiată o procedură de urmărire penală.
- 4 La 12 martie 2020, directorul Granichno politseysko upravlenie Sofia (Serviciul poliției de frontieră din Sofia, denumit în continuare „GPU Sofia”) a dispus împotriva lui HN, prin ordinul adoptat în temeiul articolului 41 punctul 5 și al articolului 44 alineatul (1) din ZChRB, măsura coercitivă de „returnare în țara de origine, în țara de tranzit sau într-un stat terț”. Tot la 12 martie 2020, directorul GPU Sofia a dispus de asemenea împotriva lui HN, printr-un al doilea ordin adoptat în temeiul articolului 42h alineatele (3) și (4) și al articolului 10 alineatul (1) punctele 7 și 22 și al articolului 44 alineatul (1) din ZChRB, măsura coercitivă de „interdicție de intrare și de ședere în Republica Bulgaria” pentru o durată de cinci ani, începând cu 12 martie 2020 și până la 11 martie 2025. În cauza principală, nimic nu indică faptul că aceste ordine au făcut obiectul unei căi de atac administrative sau judiciare.
- 5 La 23 aprilie 2020, prin decizia autorității însărcinate cu procedura de urmărire penală inițiată, HN a fost acuzat în mod oficial de săvârșirea infracțiunii prevăzute la articolul 316 din NK coroborat cu articolul 308 alineatele 1 și 2 din NK. Mai

precis, acesta ar fi utilizat în mod deliberat, la 11 martie 2020, documente de identitate străine oficiale false, și anume un pașaport grec fals și o carte de identitate greacă, fără a-i putea fi atribuită răspunderea penală pentru fabricarea propriu-zisă a acestor documente.

- 6 La 27 aprilie 2020, HN și apărătorul său desemnat din oficiu au luat la cunoștință despre existența acușării sale oficiale, HN fiind informat, în prezența unui interpret, despre drepturile sale în temeiul NPK, inclusiv despre articolul 269 din NPK cu privire la organizarea unei ședințe în lipsă și consecințele acesteia. În cursul audierii care a avut loc în aceeași zi, HN a declarat că înțelege drepturile care îi erau expuse, că nu dorea să se prezinte la ședință întrucât aceasta „impune cheltuieli inutile” și că avea deplină încredere în apărătorul său desemnat din oficiu să îl reprezinte „la o ședință în lipsă”.
- 7 La 27 mai 2020, Sofiyski rayonen sad (Tribunalul de Raion din Sofia, Bulgaria), instanța de trimitere, a primit rechizitoriul lui HN pentru infracțiunea prevăzută la articolul 316 din NK coroborat cu articolul 308 alineatele 1 și 2 din NK, astfel fiind inițiată procedura penală în cadrul căreia a fost formulată prezenta cerere de decizie preliminară.
- 8 Prin decizia din 24 iunie 2020, Sofiyski rayonen sad (Tribunalul de Raion din Sofia, Bulgaria) a stabilit desfășurarea, în cauza penală, a unei ședințe preliminare la 23 iulie 2020. Având în vedere cerințele articolului 274b alineatul 3 din NPK, raportorul a dispus ca lui HN să îi fie comunicate, prin intermediul Direktsia Migratsia (Direcția „Migrație”) de pe lângă Ministerstvo na vatreshnite raboti (Ministerul de Interne, denumit în continuare „MVR”), copii ale deciziei și ale rechizitoriului, traduse în limba albaneză. În decizie, se arăta de asemenea că, în conformitate cu articolul 269 alineatul 1 din NPK, prezența persoanei acuzate la ședința de judecată era obligatorie și că procedura nu se putea derula în absența sa decât în condițiile prevăzute la articolul 269 alineatul 3 din NPK.
- 9 La 16 iulie 2020, această instanță a fost informată, printr-o scrisoare a personalului Direcției „Migrație” din cadrul MVR, că, la 16 iunie 2020, HN fusese eliberat de la instituția de plasare provizorie a străinilor și transportat la frontiera națională a Republicii Bulgaria în vederea executării măsurilor coercitive preventive luate împotriva sa, și anume „returnarea în țara de origine, în țara de tranzit sau într-un stat terț” și „interdicția de intrare și de ședere în Republica Bulgaria” pentru o durată de cinci ani. Această împrejurare ar fi împiedicat informarea corespunzătoare a inculpatului cu privire la procedura judiciară inițiată împotriva sa.

Principalele argumente ale părților din procedura principală

- 10 Persoana acuzată, HN, nu a prezentat observații, întrucât a făcut obiectul unei deplasări forțate în afara țării, iar reședința sa nu este cunoscută în prezent de autoritățile judiciare.

- 11 Apărătoarea persoanei acuzate, desemnată din oficiu, nu a prezentat observații exprese în această privință și nu a utilizat termenul care i-a fost acordat pentru a adresa întrebări suplimentare, care ar trebui să fie eventual inserate în cererea de decizie preliminară.
- 12 În ședința care a avut loc la 23 iulie 2020, aceasta a arătat că HN nu fusese informat cu privire la procedura judiciară inițiată și că, prin urmare, această procedură trebuia desfășurată în lipsă, în conformitate cu regimul general.
- 13 Procurorul nu a prezentat observații exprese în această privință și nu a utilizat termenul care i-a fost acordat pentru a adresa întrebări suplimentare, care ar trebui să fie eventual inserate în cererea de decizie preliminară.
- 14 În ședința de judecată care a avut loc la 23 iulie 2020, procurorul a precizat că în speță erau îndeplinite condițiile pentru desfășurarea ședinței, deoarece persoana acuzată se afla în afara țării, iar domiciliul său era necunoscut.

Prezentare succintă a motivării trimiterii preliminare

- 15 Obiectul investigației din prezenta procedură îl constituie presupusa participare a lui HN la infracțiunea pentru care trebuie să răspundă penal, instanța de fond trebuind să se pronunțe în mod definitiv cu privire la vinovăția sau la nevinovăția persoanei.
- 16 Cu toate acestea, trebuie, mai întâi, să se soluționeze problema de principiu dacă este admisibil ca participarea în persoană a acuzatului la propriul proces să fie limitată de o măsură coercitivă a autorităților administrative, care impune persoanei o interdicție pe termen lung de intrare și de ședere pe teritoriul Republicii Bulgaria.
- 17 În aceste condiții, Curtea de Justiție este chemată să stabilească dacă este admisibilă o limitare a dreptului persoanei acuzate, prevăzut la articolul 8 din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (JO 2006, L 65 din 11 martie 2016 p. 1-11), de a fi prezentă în persoană la propriul proces, prin dispoziții naționale potrivit cărora poate fi aplicată, împotriva unor străini acuzați în mod oficial, o interdicție administrativă de intrare și de ședere pe teritoriul țării în care se desfășoară procedura penală.
- 18 Îndepărtarea forțată din țară a persoanei acuzate și interdicția de intrare și de ședere adoptată împotriva sa fac imposibilă participarea sa personală la procedură, în special la ședința preliminară, după a cărei încheiere acesta nu mai poate invoca eventuale încălcări ale dreptului său la apărare în cursul procedurii de urmărire penală. În cauza principală, instanța a organizat ședința preliminară în pofida absenței persoanei acuzate, pentru a se intra în stadiul cercetării judecătorești, întrucât dreptul bulgar nu oferă posibilitatea juridică de a sesiza Curtea de Justiție

a Uniunii Europene decât în stadiul cercetării judecătorești. Nu există, însă, niciun obstacol procedural în calea redeschiderii ședinței preliminare în cazul în care persoana interesată se prezintă în persoană.

- 19 În conformitate cu articolul 10 alineatul (1) punctul 7 din ZChRB, intrarea unui străin este refuzată atunci când acesta a încercat să intre sau să tranziteze teritoriul, utilizând documente false sau falsificate. Dispoziția articolului 10 alineatul (2) din ZChRB prevede o excepție pentru motive umanitare sau atunci când interesul statului sau îndeplinirea unor obligații internaționale impun acest lucru.
- 20 Din examinarea dispozițiilor invocate reiese că participarea în persoană a unui străin urmărit la proces, odată ce acesta a încercat să intre sau să tranziteze prin utilizarea de documente false sau falsificate, depinde de autorizația expresă prealabilă a autorităților administrative și care nu este supusă controlului jurisdicțional, creând astfel de facto o serie de bariere administrative care au incidență asupra dreptului la un proces echitabil.
- 21 În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, Curtea de Justiție este chemată să stabilească dacă condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) literele (a) și/sau (b) din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (JO 2006, L 65 din 11 martie 2016, p. 1-11) pentru desfășurarea procesului în absența persoanei în cauză sunt îndeplinite în cazul în care aceasta a fost informată în mod corect cu privire la procesul penal și la consecințele neprezentării și este reprezentată de un avocat mandatat, care a fost numit fie de către persoana acuzată, fie de către stat, însă prezentării sale în persoană i se opune o interdicție administrativă de intrare și de ședere pe teritoriul țării în care se desfășoară procedura penală.
- 22 Răspunsul la cea de a doua întrebare are incidență asupra desfășurării în continuare a procedurii de către instanță, în funcție de el aceasta trebuind să adopte măsuri pentru a stabili locul de reședință din străinătate al persoanei acuzate în conformitate cu practicile internaționale în vigoare, pentru a o informa cu privire la procedură și pentru a încheia procedura în lipsa sa, dar în prezența apărătorului desemnat din oficiu, sau să suspende procedura penală pe durata interdicției pronunțate în cursul procedurii administrative, pentru a garanta exercitarea deplină a dreptului de participare personală la ședință.
- 23 Conform dispoziției articolului 269 alineatul 1 din NPK, prezența persoanei acuzate la ședință este obligatorie în cadrul procedurilor penale pentru infracțiuni grave, precizându-se că, în temeiul alineatului (3) al acestui articol, desfășurarea în lipsă este autorizată numai atunci când acest lucru nu împiedică stabilirea adevărului obiectiv. Această reglementare face, de asemenea, necesară o decizie a Curții de Justiție cu privire la problema dacă este admisibilă transformarea într-o obligație procedurală a dreptului persoanei acuzate, prevăzut la articolul 8 din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie

2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (JO 2006, L 65 din 11 martie 2016, p. 1-11), de a fi prezentă în persoană la propriul proces și, în mod concret, dacă statele membre asigură astfel un nivel mai ridicat de protecție în sensul considerentului (48) sau, dimpotrivă, o asemenea abordare este incompatibilă cu considerentul (35) al acestei directive, care prevede că dreptul persoanei acuzate nu este absolut și că se poate renunța la acesta.

- 24 Răspunsul la a treia întrebare este o condiție a desfășurării legale a ședinței de judecată în lipsa persoanei acuzate, atunci când acest lucru nu se opune stabilirii adevărului obiectiv, în ipoteza în care aceasta a fost informată în mod corespunzător cu privire la procedură și, totuși, independent de interdicția de intrare și de ședere pe teritoriul Republicii Bulgaria pronunțată în cursul procedurii administrative, a renunțat în mod neechivoc la dreptul său de a fi prezentă la ședința care o privește.
- 25 În cazul în care Curtea de Justiție a Uniunii Europene răspunde la a treia întrebare în sensul că nu este posibilă transformarea dreptului persoanei acuzate, prevăzut la articolul 8 alineatul (1) din Directiva 2016/343, în obligație procedurală, aceasta ar trebui să stabilească dacă o renunțare prealabilă la acest drept, exprimată în mod neechivoc în cursul procedurii de urmărire penală, este posibilă, cu condiția ca persoana acuzată să fi fost informată cu privire la consecințele neprezentării.
- 26 Din procesul verbal al audierii lui HN în cadrul anchetei reiese că acesta a fost informat cu privire la drepturile sale în temeiul NPK, inclusiv cu privire la dispoziția articolului 269 din NPK referitoare la desfășurarea ședinței în lipsă și la consecințele acesteia, în prezența unui interpret și a apărătorului său desemnat din oficiu. HN a declarat în mod expres că înțelege drepturile care i-au fost explicate, că nu dorește să fie prezent la ședință, întrucât acest lucru i-ar „impune cheltuieli inutile” și că are deplină încredere în apărătorul său desemnat din oficiu să îl reprezinte „la o ședință în lipsă”. Totuși, această renunțare a fost exprimată în fața instanței înainte de primirea rechizitoriului și, așadar, înainte de data la care ia naștere dreptul de a fi prezent la proces, ceea ce este de natură să ridice îndoieli justificate cu privire la aspectul dacă s-au produs consecințele juridice ale acestei renunțări.